

DOI: <https://doi.org/10.36719/2789-6919/44/147-151>

Nihad Hadiyev

Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti
magistrant

<https://orcid.org/0009-0000-9356-6668>

nihad.hadiyevaz@gmail.com

Azərbaycanda pandemiyanın təsiri və turizm sektorunun bərpaası

Xülasə

Bu məqalədə COVID-19 pandemiyasının Azərbaycanda turizm sahəsinə göstərdiyi çoxhissəli effektlər və postpandemiya illəri ərzində həyata keçirilən bərpa və rekreasiya tədbirləri təhlil olunur. COVID-19 pandemiyası illəri ərzində qlobal miqyasda araşdırılan səyahət sanksiyaları, dövlətlər arasında gediş-gəlişin dayandırılması, karantin rejimləri və sosial məsafə qaydaları Azərbaycanda da turizm sektorunu iflic vəziyyətinə saldı. Xüsusi ilə həm daxili, həm də xarici turizm gəlmələrində ciddi azalmalar və durğunluq müşahidə edilmişdir. Bu isə ölkənin sosial və iqtisadi həyatında mənfi effektlər doğurmuşdur. Məqalədə dövlətin turizm sektorunun rekreasiyası üçün yerinə yetirdiyi yardım paketlərinə-investisiya yardımları, güzəştlər, vergilərdən azad etmə kimi tədbirlər həyata keçirildi. Təsdiqlənən planlar və gələcək tərəqqi üçün müəyyən edilən missiyalar, pandemiya sonrası əmələ gələn yeni təkliflər mövzusunda təqdim olundu. Məqalənin digər vacib hissəsi isə pandemiya sonrası yaranan yeni turizm sektorunun trendlərinə-sağlamlıq turizmi, tək-başına səfərlər, ekoturizm və rəqəmsallaşma və Azərbaycanın bu trendlərə öyrəşmə dərəcəsinə həsr olunmuşdur. Sonda, məqalədə gələcək illərdə turizm sektorunun tərəqqisi üçün verilməli olan qərarlar, qlobal turizm bazarı ilə əməkdaşlıq güzəştləri və uzunmüddətli inkişaf qaydaları araşdırılır.

***Açar sözlər:** turizm, pandemiya, COVID-19, Azərbaycan turizmi, sağlamlıq turizmi, turizm sektoru, dövlət dəstəyi, yeni turizm trendləri*

Nihad Hadiyev

Azerbaijan Tourism and Management University

Master student

<https://orcid.org/0009-0000-9356-6668>

nihad.hadiyevaz@gmail.com

The Impact of the Pandemic and the Recovery of the Tourism Sector in Azerbaijan

Abstract

This article analyzes the multifaceted effects of the COVID-19 pandemic on the tourism sector in Azerbaijan, as well as the recovery and recreational measures implemented during the post-pandemic years. During the COVID-19 pandemic, globally enforced travel sanctions, suspension of international mobility, quarantine regimes and social distancing rules severely impacted the tourism industry in Azerbaijan, bringing it to a standstill. Significant declines and stagnation were observed particularly in both inbound and domestic tourism. This, in turn, had negative effects on the country's social and economic life. The article also examines the support packages implemented by the government to revive the tourism sector-including investment aid, concessions, and tax exemptions. Approved strategic plans and missions identified for future progress are presented in the context of emerging proposals in the post-pandemic period. Another important part of the article is devoted to the new tourism trends that emerged after the pandemic-such as health tourism, solo travel, ecotourism, and digitalization and the extent to which Azerbaijan has adapted to these changes. Finally, the article explores the necessary decisions that should be made to promote the

future development of the tourism sector, cooperation opportunities with the global tourism market, and long-term development strategies.

Keywords: *tourism, pandemic, COVID-19, Azerbaijani tourism, health tourism, tourism sector, government support, new tourism trends*

Giriş

Turizm sektoru qlobal iqtisadiyyatın ən dinamik və tez-tez tərəqqi edən sektorlardan biridir. Lakin bunlarla yanaşı, pandemiya ərzində ən çox ziyan görən sektorlardan biri turizm sektorudur. COVID-19 pandemiyası bütün ölkələrdə də olduğu kimi Azərbaycanın turizm sektorunada mənfi təsir etdi. Pandemiya dövrü ərzində bir çox turizm sektorunda çalışan işçilər öz iş yerlərini itirdi, bir çox mehmanxanalar, hotellər, restoranlar, turoperator və ya turagent kimi fəaliyyət göstərən müəssisələr böyük itkilərlə üzləşdilər və bir çoxları bağlanaraq fəaliyyətlərini dəyəndirdilər. Dünya dövlətləri pandemiyanın qarşısını almaq üçün ölkələr arasında gediş-gəliş sərhədlərini bağlamaq məcburiyyətində qaldılar, kütləvi tədbirlər dəyəndirilmiş, regionlara getmək və hətta insanların öz evlərindən müəyyən zaman çərçivəsində çıxmağa icazə verilirdi. Azərbaycanda da turizm sektoru demək olar ki, tamamilə fəaliyyəti dondurulmuş, bu fəaliyyətdə işləyən işçilərin sosial vəziyyəti tamamilə kritik vəziyyətə düşmüşdür.

Azərbaycanda da turizm sektoru iqtisadiyyatda gəlir mənbəyi kimi əhəmiyyətli rol oynayır. 2017-ci ilədək turizm sektoru durmadan inkişaf edirdi. Turizm sektoru nisbətən sürətlə yüksələn sahə olmaqla bərabər, Azərbaycanın ÜDM-nin 4%-ni təmin edə bilib. Məlumatlara görə, Azərbaycana səyahət edən ölkələrdən çoxu Rusiyanın payına düşür. Bunun ardınca, Türkiyə, Gürcüstan və İran dövlətinin vətəndaşlarıdır. Lakin 2020-ci ildə pandemiya səbəbindən ölkəyə gələn turistlərin sayında ciddi dəyişiklik baş verərək 74.9% geriləmə olub. Bu da o nəticəyə gəlib çıxır ki, Azərbaycan Respublikası pandemiya dövründə turizm sektorunda geriləmə əldə edib. Belə ki, turist xərclərində Azərbaycanda 80.5%, həmçinin xarici turistlərin xərcləmələrində 85% azalma üz verdi. Beləliklə bu göstəricilərə əsasən qeyd etmək olar ki, iş sahələrində, hotellərin gəlirləri, ciddi şəkildə azaldı. Pandemiyanın təsir göstərdiyi göstəricilər Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün ciddi rol oynayırdı. Çünki, Azərbaycan iqtisadiyyatının bir çox hissəsini neft sektorundan əldə edirdi, lakin son illərdə Azərbaycan turizm və qeyri-neft sektoru kimi sahələrə də sərmayələr yatırmağı planlaşdırırdı. Həmin illər ərzində, neftin qiymətlərində, yəni, qlobal bazarda neftin qiymətlərində azalma baş verirdi və bu da ölkə iqtisadiyyatına mənfi təsir göstərirdi (13). Turizm sektoru bu illərdə həm daxili, həm də xarici bazarlarda azalmalar sayəsində kritik problemlərlə üzləşmişdir. Turizm sektorunda gəlir mənbəsi kimi artırılması üçün sərf edilən səylər bu dövr ərzində heç getməsi, eyni zamanda bu sektorda fəaliyyət göstərən müəssisələrin və insanların öz iş yerlərini itirməsi ilə nəticələnmişdir (10). Bu problemlər eyni ilə ölkənin ümumi sosial və iqtisadi vəziyyətini axsatmış və gələcək dövrdə baş verə biləcək prosesləri ləngitmişdir. Ancaq buna baxmayaraq, pandemiyanın turizm sektoruna vurduğu ziyanları azaltmaq məqsədi ilə bir sıra ciddi addımlar atıldı.(8) Belə ki, COVID-19 pandemiyasının ölkə iqtisadiyyatına, həmçinin turizm və turizm sektoru ilə məşğul olan sahibkarlara vurduğu mənfi təsirləri minimuma endirmək üçün bir sıra tədbirləri, sosial və iqtisadi faktorları özündə saxlayan yardım paketi qəbul olundu. Bu yardım paketindən, həm sahibkarlıq subyektləri, həm də turizm sektorunda fəaliyyət göstərən şəxslərin əmək haqqısı qarşılardı. Ümumi olaraq bu yardım paketi vasitəsi ilə turizm sektorunda fəaliyyət göstərən subyektlər 60 milyon manatlıq vəsaitdən faydalandılar. Artıq 2023-cü ildən turizm sektoru öz əvvəlki tempinə qaytarıldı. Buna bütün dünyada vaksinasiya prosesinin sürətlənməsi faktoru turizm sektorunun bərpası prosesinin sürətlənməsində xüsusi rol oynadı. Beynəlxalq təşkilatların bildirdiklərinə əsasən, pandemiya əvvəlki dövrlərdə turizm sektorunda əldə olunan gəlirlərə 2023-cü ildən etibarən yaxınlaşma mümkün olacaq. Atılan digər addımlardan biri isə, Dövlət Turizm Agentliyi tərəfindən təhlükəsis beynəlxalq səfərlərin bərpa olunması idi. Bir çox ölkələr, Rusiya, Türkiyə, ABŞ, Böyük Britaniya, İsrail, Macarıstan, Qətər, Bəhreyn və s. kimi ölkələr COVID passportu, o cümlədən, 72 saatlıq mənfi PCR yoxlanması nəticəsində Azərbaycana uçuş həyata keçirə bildilər və həmin ölkələrin vətəndaşları həmin sənədləri təqdim etdikdən sonra heç

bir karantin təcridinə məruz qalmırdılar. Bu cür güclü strategiyalar nəticəsində turizm sektoru öz əvvəlki vəziyyətinə qayıdaraq, ölkə iqtisadiyyatına ciddi şəkildə fayda göstərdi (1).

Tədqiqat

Daxili turizmdə durğunluq. Pandemiya dövründə Azərbaycanın turizm sahəsində yaranan əsas problemlərdən biri də, daxili turizm sektorunda əmələ gələn durğunluq idi. Pandemiya dövründən fərqli olaraq, insanlar istədikləri rayona getməsi, həm mədəni istirahətin təbliği, həm də regionlar iqtisadi inkişafı baxımından vacib rol oynayırdı. Ancaq COVID-19 ilə əlaqədar tətbiq edilən sanksiyalar, bölgələrarası məhdudiyətlər, sağlamlıq qaydaları bölgələrarası səfərlərin sayında ciddi azalmalar yaşandı. Xüsusilə 2020 və 2021-ci illərdə bölgələrə gediş-gəlişin minimuma endirilməsi, turizm sektoru ilə məşğul olan müəssisələrin fəaliyyətlərini dəyəndirdi. Bununla bərabər, vətəndaşlar arasında infeksiyaya yoluxma təhlükəsi də daxili turizm sektoruna olan maraqlarını da azaltdı. Bütün bu səbəblər daxili turizm sektorunda uzunmüddətli bir durğunluq əmələ gətirdi və sektorun gəlirləri ciddi şəkildə azaldı. Dövlət statistika komitəsinin verdiyi məlumata görə, Azərbaycanda quru sərhədlərin bölgələrarası qapalı qaldığı dövrdə-yəni 2020-ci ilin mart ayından bəri daxili turizm sektorunda azalma müşahidə olunub. Sadəcə 2023-cü ildə bölgələrarası turizm səfərlərin sayı, pandemiyadan öncəki rəqəmlərə qədər yüksələ bilib

Cədvəl 1 : 2019-2023-cü illərdə istirahət və əyləncə məqsədi ilə həyata keçirilmiş daxili turizm səfərlərin sayı.

İl	Səfər sayı
2019	7.496.952
2020	1.067.956
2021	3.265.165
2022	5.231.245
2023	7.210.879

Cədvəl 1-dən də gördüyümüz kimi, 2020 və 2021-ci illərdə COVID-19 səbəbi ilə ciddi sanksiyalar tətbiq olunsada, 2022-2023-cü illərdə bölgələrarası turizm sektoruna təsir göstərə biləcək ola ciddi faktorlar yox idi. Lakin buna baxmayaraq, 2023-cü ildəki bölgələrarası turizm sektorunun göstəriciləri COVID-19 pandemiyasından əvvəlki göstəricilərindən aşağıdır. Bu cədvəl sübut edir ki, quru sərhədlərin bağlanması bölgələrarası turizm sektorunun inkişaf etdirməsi faktı reallığı əks etdirmir. Eyni ilə ölkədaxili işgüzar səfərlərin 20% faizə yaxın azalması Azərbaycanda iqtisadi aktivliyin də azalmasına gətirib çıxarır. Quru sərhədlərin bağlı olduğu müddət ərzində daxili turizm səyahətlərinə xərclənən xərclərin də həcmi azalmışdır. Turizm sektoru 2015-ci ildəki devalvasiyalardan sonra Azərbaycanda daha çox əhəmiyyətini ön plana çıxardı. Bunun səbəbi kimi hökumətin tükənən enerji mənbələrindən əldə etdiyi gəlirlərini kompensasiya etmək baxımından turizm sektorunu alət kimi istifadə etmək idi. Məhz bu səbəbdən də ölkədə verilən strateji inkişaf sənədlərində turizm sektoruna xüsusi diqqət ayrılırdı. Rəsmi rəqəmlər həmmün dövrdən sonra Azərbaycana səfər edən xarici vətəndaşların sayının artığını sübut edir. Pandemiya başladıqdan sonra bu göstərici azalmağa başladı. 2023-cü ildə bu göstəricilər özünü bərpa etsə belə, pandemiyadan əvvəlki olan göstəricilərə qayıda bilmədi. Hətta demək olar ki, 2023-cü ildə ölkəyə gələn xarici vətəndaşların sayı əvvəlki il ilə müqayisədə 1.1 milyon nəfər az olub. Ölkəyə gələn turistlərin sayında azalma baş verməsi nəticəsində Azərbaycanın turizm sektorundan əldə etdiyi gəlirlərin azalmasına səbəb olub. Digər nəticələr kimi infilyasiya, işsizliyin artması, turizm sektorundan əldə edilən gəlirlərin azalması, turizm sektoru ilə məşğul olan iri, orta və kiçik sahibkarların müəssisələrinin bağlanması kimi mənfi nəticələrlə üzləşdi. Quru sərhədlərin bağlı olması Azərbaycanda daxili turizm sektoruna maraq artırmayıb. Quru sərhədlərin bağlı qaldığı illər ərzində əldə edilən göstəricilərin heç birində pandemiyadan əvvəlki olan göstəricilər əldə edilməyib. Həmmün dövrlərdə turizm sektoruna xərclənən vəsaitlər artmış idi. Bunun səbəbi isə inflasiyanın artması idi.

Pandemiya dövrü bütün dünya ölkələrində olduğu kimi, Azərbaycanda da turizm sahəsinə ciddi şəkildə təsir göstərdi. Sərhədlərin qapanması, sağlamlıq tədbirlərinə görə Azərbaycanda həm beynəlxalq, həm də daxili turizm fəaliyyəti tamamilə dayanmışdı. Lakin pandemiya ölkəyə bir çox şeylərin əhəmiyyətini bildirdi. Turizm sektorunun yenidən bərpası, turizm sektorunun önəmi kimi nümunələr artıq vacib hallar sırasında idi (2), (12).

Dövlət dəstəyi və strategiyaları. COVID-19 pandemiyası ərzində turizm sahəsinin qarşılaşdığı çətinliklər, dövləti bu sahəyə yardım əlini uzatmağa vadar etmişdir. Azərbaycanda turizm sektoru son illərdə ölkənin ən vacib prioritetlərindən birinə çevrilmiş və bu sektorun tərəqqisi üçün mühüm strategiyalar və addımlar atılmışdır.(7) İtkiləri minimuma endirmək, turizm sektoru ilə məşğul olan kiçik və orta sahibkarların bağlanması, turizm sektoru üzrə fəaliyyət göstərən subyektlərin işini itirməsini və turizm sektorunun əvvəlki fəaliyyətini bərpa etmək üçün dövlət tərəfindən müxtəlif tipli yardımlar edilmişdir.(5) Bu güzəştlər, vergi və kredit yardımları, turizm sektoru ilə bağlı olan müəssisələrin fəaliyyətini normaya salınması və s kimi yardımlar olunurdu. Eyni zamanda, dövlət pandemiya sonrası vəziyyət üçün hazırlıqlara başlayırdı. Pandemiya sonrası bir sıra onlayn vasitələrlə, rəqəmsallaşma, insan kapitalının tərəqqisi və turizm sektoruna üstünlük verilmişdir. (15)

Pandemiya dövründə Azərbaycan Respublikasının Hökuməti turizm sahəsinə bərpa etmək və yenidən inkişafı üçün bir sıra mühüm strategiyalar həyata keçirmişdir. Dövlət Turizm Agentliyinin vasitəsi ilə 2023-2026-cı illəri əhatə edən Sosial-İqtisadi İnkişaf Strategiyası barəsində Azərbaycanda gözəl turizm və rekreasiya ərazilərinin yaradılması, hava şəraitindən asılılığın aradan qaldırılması və bu sektorun dözümlü tərəqqisi üçün real istiqamətlər təyin olunmuşdur.(11) Ölkə Qazetində çap edilmiş məlumatlara əsasən, Dövlət Turizm Agentliyinin sədri Fuad Nağıyev "Postpandemiya dövründə Azərbaycan Turizmi" barəsində həyata keçirilmiş toplantıda demişdir ki, yeni strategiya COVID-19-dan sonra ölkənin turizm sahəsinə yeni həyat verəcək. Eyni zamanda, bu strategiyalar ölkənin dəstəyi tam olaraq pandemiya sonrası zərər çəkmiş müəssisələr, sahibkarlarla bir olacaq və onlara bir sıra özəl güzəştlər olacaq. (3)

COVID-19-dan sonra Azərbaycan Respublikası təkcə daxili turizm sektorunu deyil, həmçinin Azərbaycanı dünya səviyyəsində tanıdılmasını, beynəlxalq tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün dünya ölkələrinə ev sahibliyi etmişdir. Azərbaycan Turizm Bürosunun beynəlxalq bazarlar və özəl sektor ilə birgə fəaliyyətini dəstəkləmək üçün yaratmışdır. ATB-nin məqsədi Azərbaycanı əhəmiyyətli şəkildə tədbirlər ölkəsi kimi tanımaq, B2B sərgiləri, tanışlıq forumları, workshoplar kimi vasitələrlə ölkəni xarici ölkələrə tanımaq və ən əsası Azərbaycan Respublikasını xarici vətəndaşlar üçün təhlükəsiz, əsrarəngiz bir ölkə kimi tanımaq idi. Bundan başqa, Azərbaycanın 2024-cü ildə COP29 İqlim Dəyişikliyi üzrə Cərçivə Konsepsiyasının Tərəflər Konfransına ev sahibliyi etdi. Bu tədbir BMT kimi məşhur təşkilata aid olduğu üçün, bu konfrans, Azərbaycan Respublikasını xarici turistlərin, o cümlədən, Azərbaycanın turizm sektorunu, turizm sektoru sahəsində fəaliyyət göstərən sahibkarlara yardım etdi.(4) Bundan əlavə də Ermənistan dövlətinin bu tədbirə qoşulmamasının nəticəsi kimi, Ermənistanı digər dövlətlərin qarşısında olan inamını əhəmiyyətli dərəcədə azaltdı. Bu kimi tədbirlər ölkənin turizm sektoruna, infrastrukturun inkişafına və yerli bizneslərin daha fəal fəaliyyət göstərməsinə yardım edir. (14)

COVID-19 illəri digər dünya dövlətləri kimi Azərbaycanda da öz ciddi təsirlərini göstərdi. Lakin Azərbaycanda verilən qərarlar, strajeji sanksiyalar, ən vacibi olaraq Dövlət Turizm Agentliyi və Turizm Bürosunun sayəsində pandemiya sonrası illər ərzində turizm sektoru özünə gəldi və daha dayanıqlı hala gəldi. (6)

Yeni turizm trendləri və adaptasiya. COVID-19 pandemiyası qlobal turizm sahəsində ciddi dəyişikliklərə səbəb olmuşdur. Səyahət məhdudiyətləri, insanlar arasında məsafə qaydaları insanların turizm ilə bağlı olan bütün vərdişlərin dəyişməsinə səbəbiyyət göstərmişdir. Eyni ilə Azərbaycanda da bu kimi təsirlər insanların həyat fəaliyyətlərinə, şirkətlərin xüsusi sağlamlıq prosedurları kimi alətlərdən və s. kimi texnologiyalardan istifadə etməsinə səbəb olmuşdur. COVID-19 pandemiyası səbəbi ilə formalaşan yeni turizm trendləri sırasında daxili turizmin əsas məqsədə çevrilməsi, səyahətlərin təhlükəsiz və sağlamlıq prinsiplərinə uyğunlaşdırılması və bu kimi meyarlar qəbul olundu. (9) İlk növbədə Turizm Bürosunun nümayəndəsi Kənan Quluzadə qeyd edir ki, gözləntilər daxili turizmin yenidən bərpası, insanların öz ölkələrində rahat istirahət edə bilməsi

və təhlükəsizlik məsələləri dayanır və sonra isə vacib hallarda ölkəyə turistlər səfər edəcəklər, ikinci sırada üstünlük müalicəvi turlara veriləcək və risk qrupunda olan ölkələr nəzərə alınaraq uyğun fəaliyyət strategiyaları qurulacaq. Bu fikirlər göstərir ki, pandemiya sonrası turizm sektoru yalnız öyrəşdiyimiz üsullarla deyil, həmçinin sağlamlıq, təhlükəsizlik və uyğunlaşma kimi yanaşmalarla inkişaf etdirilməsidir. (4)

Nəticə

Pandemiya dövrü global iqtisadiyyatda turizm sektoruna ciddi zərbə vurdu. Azərbaycanda da bu sahədə durğunluq yaşandı. Həm daxili, həm də xarici turizm sektorunun fəaliyyətləri məhdudlaşdırıldı. Lakin bu dövrdə turizm sektorda vacib addımlar, yeni trendlərin meydana gəlməsi, rəqəmsallaşma, sağlamlıq və təhlükəsizlik kimi məsələlər ön plana keçdi. Dövlətin yardımı, verilən qərarlar və strategiyalar sayəsində Azərbaycan respublikası öz turizm sektorunu bərpa edə bildi. Nəticə etibarilə, COVID-19 illəri ərzində Azərbaycan Respublikasının turizm sektoru üçün böyük dərs oldu. Lakin Azərbaycan bu dərsdən öz turizm sektorunu inkişaf yollarını, xidmətlərin rəqəmsallaşmasının yollarını inkişaf etdirdi.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyi-04 Avqust 2022, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyi-Postpandemiya dövründə Azərbaycan turizminin əsas hədəfləri müəyyən edilib.
2. *Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyi-02 Fevral 2025-* dwTqDU3urHHgjztmyU5OL50QyZtO9ZC5Z17g0D1t.pdf
3. *Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyi-Aprel 14 2023-* gqOjhi3H9LWypN9Yn4IBE9x1JklDNoTRc8oLSeYT.pdf
4. "Azərbaycan" qazeti-14 Aprel 2021-Azərbaycan təhsilinin pandemiya sınağı, Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
5. Bayramova, A. (2020). Azərbaycan turizmi 2021-ci ilə necə gedir? *28 dekabr Report.az*
6. Bəybalayev, B. (2022). *Postpandemiya dövründə ölkə turizminin əsas hədəfləri müəyyən edilib.*
7. Bayramov, T. (2024). -*Jurnal 83.indd*
8. Eyyubova, G. (2021). Koronavirus pandemiyası ölkə turizminə necə təsir edib? "İki sahil", 15 iyul.
9. Əmiraslanlı, X. (2022). *miraslanlı-Xanlar-Hikm-t.pdf*
10. *İqtisadiyyat.az- 11 Yanvar 2021"*
11. İbadlı, T. (2022). *Azərbaycanda postpandemiya dövründə turizm sektorunun əsas inkişaf istiqamətləri açıqlanıb. Report.az*
12. Mehralizadə, F. (2024). -08 may 2024-Sərhədlərin bağlı qalması Azərbaycanda turizmə necə təsir edib?-*Baku Research Institute.*
13. Süleymanov, N. (2022). -27 May 2022- 2022-Konfrans-Proq.Yeni-181818.pdf
14. Şəkəreliyeva, Z. (2022). - 30 Sentyabr - Meqelelelr 4.cdr
15. <https://xidmet-is.az/upload/files/tedbirler/2021/03/Covid-19-az.pdf>

Daxil oldu: 09.01.2025

Qəbul edildi: 17.04.2025